

17231^x

DALSLAND

Landsmåls- och Folkminnesarkivet
Uppsala

Råggård

12/2 1945

Aronsson, Maria, 1945

Svar på ULMA:s frågelista M 23 Folkminnen
rörande skörden

22 bl.4:o

Exc .OSD

17231

Ivar Linn frågesista N. 23

Skörden

"Bed om regn före midsommar, efter kommer det din bön för utbar." var ett ordspråk. Blev sommaren regnig så väste grädan bra men det kunde vara svårt att få bärgat. Man borde därför laga så att man fick sätta i rätt tid. Man sade att "En da om värm gör ätte dar om hösten. D. v. s. Den säd som såddes en dag senare skulle

bli mogen ätta dar efter den
 som såddes dagen förr. "Har
 våren sen och sommaren reg-
 mig så att bonden fruktade att
 säden skulle frysa så mejade
 man om säden inte var mo-
 gen om den blivit hade fått
 "rö stubbhosar", d.v.s. om häm-
 stråna blivit röda merktie, och
 om "mjölken" i mörkarna sty-
 mat, och man kunde trycka
 kornen mellan fingrarna så
 att man lyckte på spetsen
 av kornen och de inte böjde
 sig. Hade man haft sen vår
 och sommaren varit regnig

ULMA 17231. M. Aronsson. 1945

DLS. RÄGGÅRD

Fgl. M 23

ULMA 17231

Aronsson, Dalst.

så var det farligt för att säden skulle frysa. Det var bönderna mycket rädda för. Mycket hellre mejade de de säden grön för då blev fodret gott. Blev den frusen blev det inte heller någon kraft i halmen. Man borde att ha säden inne före Michelsonäs men det var ju inte alltid det kunde gå. Jag minnes särskilt åren 1885 då inte alla fått in sin säd då snön kom i november och 1907 då säd också var

ULMA 17231. M. Aronsson. 1945

DLS. RÄGGÅRD

Frgl. M 23

ute från fällan i november
 under högballet. " hade bän-
 derna bränt med att göra
 undan andra smågator
 för att ha allt i ordning
 till skörden. Männerna hade
 att laga tak och gårdes-
 gårdar, tvinnarna skulle
 väva sina vävar. När skör-
 den började så blev en bräd-
 lid "Det är som det var
 "hövar" var ett uttryck som
 betecknade värlig brädska.
 Man skulle också ha ta-
 kat bröd så att man
 hade under skördetiden

Först hade man höstörden
 Då slädde männen och kvinnorna
 räfsade. När havren började
 gå ax skulle höstörden börja.
 Bäst att börja en fredag då
 skulle slåttern gå raskast.
 Var det många gula blommor
 på ångern var det ett dåligt
 tecken. Då blev det ruttet
 hö och andliderna brukade
 hämma varandra så att blev
 ruttet så blev säden och
 så förstörd. Vårst var det med
 rågen. Det tog inte många
 dagar innan den grodde i
 axen och sedan dugde den

ULMA 17231. M. Aronsson. 1945
 DLS. RÅGGÅRD
 Frgl. M 23

inte linn utsådde och det blev då-
 ligt bröd av dem. Här sådde
 man i äldre tid inte mycket
 råg. Havren var det allmänna-
 ste sådeslaget. Det sådde man
 mycket och den skulle använ-
 das till bröd och till föda åt
 svin samt till kraftfoder åt häs-
 tar och prätkreatur m.m. På de stör-
 re gårdarne reste man på hösten
 till "stån" Udderalla och sådde
 havre. Av dessa havreståndar
 det ena året efter det andra
 blev åker utbyggen och mager
 så att bönderna trodde att inte
 annat än havre växte där

ULMA 17231. M. Aronsson. 1945
 DLS. RÄGGÅRD
 Frgl. M 23

Den som skar sista skären sådes
 "La haren" Hur detta Laesäte upp-
 kommit vet jag inte. Många ha
 förklarad det så att det skulle
 menas vara en ande i växten
 och denne skulle vara konsen-
 trerar till det sista av stråna.
 Jag var en gång tillnärmade med
 och tog upp haren och fick från
 min lott sista skären och i
 den fanns en verklig harenunge.
 Jag fick också tag på den
 och blev förstås mycket glad.
 Jag den lilla haren och sprang
 hem och skulle visa den för
 mina små syskon. Då kastade

ULMA 17231. M. Aronsson. 1945
 DLS. RÄGGÅRD
 Fgl. M 23

bonden som mejade, (det var ej
 min fars åker) sin lise och kom
 springande efter och ropade
 på mig men jag stannade inte
 för jag trodde han ville ta
 haren från mig men när
 jag kom lise dörren skrek han
 "Du får inte gå in med haren
 så var din far se den." Jag för-
 stod ej då men min mor var
 i grässes och det var ju allmän
 tro att om modern fick se en
 hare skulle överläppen spricka
 på bröstet så att barnet blev
 harmunt. Jag tror att haren
 ofta uppehöll sig i sista skåpen.

ULMA 17231. M. Aronsson. 1945

DLS. RÄGGÅRD

Fagl. M 23

Nu har man dock kommit till
 andra åsikter. Genom andra
 brukningsmetoder har man fun-
 nit att både råg och vete växes
 ganska bra så att ger till både
 fjäder till ortens folk och avsaen.
 Till slätten skulle kvinnfolken
 ha vita linygsärmar och gå
 bararmade i solen. De vara
 med och räffsade ihop hälet
 så fort männen slädde. Det
 var ett roligt och lätt arbete
 mot vad som väntade i "skärm",
 när rågen skulle mejas. Då
 skulle en man meja och en
 kvinna ta upp och binda nekar.

ULMA 17231. M. Aronsson. 1945

DLS. RÄGGÄRD

Frgl. M 23

Det var mycket styvare arbete
 för kvinnorna än för männen
 isynnerhet om det var en "styo
 mejkar" de skulle följa. Och
 när det var stora gåll och
 många "mejar" ville alla va-
 ra värst sin ätt meja. Det var
 bra om den sista meken blev
 stor för då skulle skörden
 nästa år bli större än den
 nuvarande. Därför band
 man inte gärna en liten
 mek det sista. Den ställdes
 rätt upp och var det andra
 skördefolk i närheten så
 hölls den i vädrat under

ULMA 17231. M. Aronsson. 1945

DLS. RÄGGÄRD

Frgl. M 23

hurrarop för att ge flickorna att
man nu mejat färdigt.

Så skulle säden resas
upp i skylar. Här betrades
resa i en skylt åtta par och
två sädare skylar kallades
en tråve. Alla som mejat
hjälptes åt att sätta upp
säden och om någon av
flickorna bundit nekarna
lösst så att de lössade i-
sär fick de heta "löska"
och det spåddes att hon
skulle få "lösningar." När
det blev på slutet med
nekarna blev ett spring

ULMA 17231. M. Aronsson. 1945

DLS. RÄGGÅRD

Frgl. M 23

Man var räddad att den sista
mekren var en "uddamrek.." och
den som fick en sådan skulle
te antingen inte bli gift el-
ler bli enkla eller enklings.

Man räknade så skylarne
och lade samman huru mån-
ga travar skörden blivit.

Så skulle man sätta sig att
nåa litlet innan man gick
hem. Man skulle inte dra
med sig kraft från åkern.

Så skulle säden inkröas

De första mekarna slogas
mot ladväggen eller mot en
karr för att de mest sädeskornen

ULMA 17231. M. Aronsson. 1945
DLS. RÄGGÅRD
Fgl. M 23

13
skulle falla ur så att inte
rättorna fick dem. Rågen
slog man alla reker så,
för den behövde man både
sitt föda och sitt ätt så men
detta var havren. För själv
fräckade den första läggnin-
gen. Det kallades "läggstoa".
Han skulle inte gärna låsa
sitt folket men om han kun-
de säga något för att skäm-
ma bort rättorna. Den som
kom med det första låset
borde säga "Här har du ett
lås katter. Om en katt
kom upp i ladan var ett gott

ULMA 17231. M. Aronsson. 1945
DLS. RÄGGÅRD
Fgl. M 23

märkte. Däremot var det ^{inte} bra om en kóna kom in på logen eller i lasset. Då blev såden bortplöckad.

Det var bra om det sista lasset blev stört. Kunde det inte gå så plöckade man i alla skörderedskap och så fick folket åka med så att det blev tungt för annars blev lasset lämnat nästa år.

När det sista lasset kört in skulle en kvinna stänga logdörren för annars fick korna endast tjurkalvar och fåren endast hanlamm. Så

ULMA 17231. M. Aronsson. 1945
DLS. RÄGGÅRD
Ftbl. M 23

var det också med gårdsgrin-
 den. Stängde en snar den
 och ett barn sedan föddes
 i gården före nästa skörd
 blev det en pojke annars tvärtom
 var det någon av grannarne
 som blev efter med skörden
 brukade, de yngre isynnerhet,
 gå och hjälpa honom. Ung-
 dommen var mycket villig
 trötill för då fingo de le-
 sa och dansa efteråt. Det
 var dock oftast så att de
 ej fingo tid att gå förr än
 kvällen så det blev från när-
 sen de fingo mjölk och det

ULMA 17231. M. Aronsson. 1945
 DLS. RÄGGÅRD
 Frgl. M 23

hade sina olägenheter för
 sådant blev värtaktig av dagg
 och det kunde inte bli så
 välgjort arbete som om da-
 gen men de gjorde sin andra
 bästa och gladdde sig åt att
 efter skördetidens slut bli
 bjudna dit på kaffe och smör-
 gårar och på dansa och roa
 sig som belöning för hjälpen
 En sådan Lills Förening kallade
 sig "mejl."

Efter sådant skörden skän-
 vidtog probatis uppföringarna
 Den skulle vara avslutad in-
 nan det gamla tjänstefolket

ULMA 17231. M. Aronsson. 1945
 DLS. RÄGGÄRD
 Frgl. M 23

flyttade och det nya kom. Det
 tjänstefolk som skulle bysa
 platser flyttade den 24 oktober
 och så flyttade de i den nya
 tjänsten den första november.

Veckan härnäst kallades
 "frihetsveckan" (friesvecka)

De av tjänstefolket som
 stannade kvar var inte så
 säkert de fingo frihetsvecka
 men till frihetsmarknaden
 på Bäckfors bruk som hölls
 lördagen i den veckan skulle
 de alla ha ledigt.

Man skulle under anledningen
 ha lite bättre och rikligare

kost än den övriga delen av året
 Man började i slätten gräva
 efter nya färskpotatis. Det
 var dock endast några få li-
 diga sorter som man då bör-
 jade skatta. Den vanliga po-
 tatisen var inte färdig för
 än vid "Larssoness". De var en
 vit sort med blå blommor
 och de kallades "Larssoness-
 potäter". Under skörden när
 det var brätt om dagen så
 kokades den mest till kväl-
 len. Arbetsfolket fick då
 vänta tills husmodern fick
 kvällsmaten färdig. Det var

ULMA 17231. M. Aronsson. 1945

DLS. RÄGGÅRD

Frgl. M 23

inte att se på klockan och säga "Nu går ja hem och vänta inte längre på mat." Man skulle tro att han var fattig som ville gå ifrån ett varmt mat eller hägfärdsgalen som kunde vara så skönlig mot matmosa och det värsta han kanske inte någon tvärsvarad att äta när han kom hem. När en skörd var avslutad skulle folket ha "löcktegröt", en vit gröt som kokats av havregryn och anjälk och med socker och kanel på och med en smörkåla i mitten.

ULMA 17231. M. Aronsson. 1945

DLS. RÄGGÅRD
Frgl. M 23

När all skörden var avstektad gjordes ett litet kalas. Då bakade "mätmar" ett finare bröd och kokade kått och bruna bönor ättes kål och potatis, samt röd och vit gröt. Så bjöds alla forrare och deras familjer samt alla som bara gjort dagverken i skörden fram till gården. Det lejda tjänsbefolket fick ledigt och tvättade sig och bytte kläder och så bjöds alla på kaffe och doppr. Husbonda och anammar passade upp och så lags dragspellet fram och det blev dans

ULMA 17231. M. Aronsson. 1945
 DLS. RÄGGÅRD
 Frgl. M 23

och lek lius maten var färdig.
 Då sattes folket till det dukade
 bordet och hustrunde och matmor
 bjödo bring maten och passade
 upp sina tjänare. Efter måltiden
 fingo de åter dansa och leka så
 länge de ville. Matmor distro-
 de själv och figorna var lediga
 den dagen.

Jag hörde i min barndom
 att man inte skulle vara nogga
 att skapa med de sista sväna
 eller plöcka med varenda fo-
 latis utan man sade "Det får
 stå till för." eller "Det får ligga
 till för". Men jag såg inte

ULMA 17231. M. Aronsson. 1945
 DLS. RÄGGÅRD
 Frgl. M 23

22

att man lärjade några hela
potatisständer eller några många
sådesstrån. Men kanske hade
den sedan hade varit här
också.

Råggård den 7 Februari 1945

Maria Aronsson

ULMA 17231. M. Aronsson. 1945
DLS. RÅGGÅRD
Frgl. M 23